

Verslag Leergemeenschap Water en Ruimte Oost

16 februari 2012 te Velp

Met ca. 30 mensen zijn wij bij elkaar gekomen voor de eerste Leergemeenschap Water en Ruimte in de regio Oost. Deze bijeenkomst is het vervolg van de bijeenkomst op 22 september 2011 in Arnhem over de evaluatie van de watertoets. Toen is besloten tijdens de eerste leergemeenschap dieper in te gaan op methodieken die water en ruimte met elkaar verweven in het planproces; waterschalen gidsmodellen.

1) opening

Door Fleur Schilt, Nirov. Toelichting op de werkwijze van een Leergemeenschap. In een Leergemeenschap leren mensen met gedeelde leervragen van elkaar. Het gaat om halen en brengen van kennis. Vooraf zijn leervragen van de deelnemers geïnventariseerd, die worden in de deelsessies behandeld. Om het meeste resultaat uit een leergemeenschap te halen zijn de volgende zaken van belang:

- integrale en open opstelling
- bereidheid om zowel kennis te halen als te brengen
- persoonlijke betrokkenheid bij de groep en het thema van de bijeenkomst.

2) terugblik

Stand van zaken Evaluatie Watertoets, door Hilde Westera, Landelijke Werkgroep Watertoets (LWW).

Momenteel bereidt de LWW, op basis van de resultaten van de evaluatie, de besluitvorming in het Bestuurlijke Koepeloverleg voor. De LWW zal ervoor pleiten, het instrument in de huidige vorm (als licht wettelijk instrument en bestuurlijk arrangement, dat toeziet op tijdig overleg en op rapportage over de resultaten van dit overleg) in de nieuwe omgevingswet / het nieuwe omgevingsbesluit te borgen voor zowel concrete als strategische ruimtelijke plannen. De LWW vindt dat de watertoets goed past binnen doel en uitgangspunten van de nieuwe Omgevingswet en als voorbeeld kan dienen voor toepassing van de aanbevelingen van de commissie Elverding in de praktijk.

Een tweede aanbeveling zal zijn, dat het rijk op nieuwe beleidsterreinen en –uitwerkingen, zoals het klimaatbeleid, duidelijkheid schept omtrent taken en bevoegdheden van de diverse regionale overheden.

Ten slotte zal de LWW ervoor pleiten, dat het rijk (de vorming van) een zogeheten “lerend netwerk” voor “water en ruimte”-professionals ondersteunt en daarmee de verbetering van de watertoetspraktijk. De LWW is van mening dat (de vorming van) een “lerend netwerk” in het huidige tijdsgewricht een goede manier is om te werken aan een betere praktijk. Beleid en wetgeving veranderen immers in een steeds hoger tempo. De nieuwe Wro van 2008 moet zich in de praktijk nog bewijzen en er wordt al gewerkt aan een Omgevingswet ter vervanging van de Wro. Tegen een dergelijke achtergrond is het steeds belangrijker om als beroepsgroep aan de eigen beroepspraktijk te bouwen.

Het “lerende netwerk” moet in de eerste plaats een kader bieden voor (de bespreking van / de beantwoording van) de eigen leervragen. Als zodanig draagt zo'n netwerk bij aan een breder

gedeelde kennisbasis onder professionals, die werken aan “water en ruimte”-vraagstukken. Naarmate het netwerk sterker wordt kan het leiden tot / bijdragen aan “bottom-up”-beleidsontwikkeling. De LWW wil hieraan een bijdrage leveren.

Hilde Westera legt tot slot uit dat het Actieprogramma Water en Ruimte in 2012 kan voorzien in het faciliteren van nog twee bijeenkomsten van deze leergemeenschap, indien daar behoefte aan is in deze regio. De LWW zal aan het BKO (Bestuurlijk Koepel Overleg) voorstellen om voor 2013 en 2014 middelen vrij te maken voor ondersteuning van (de vorming van) het lerende netwerk.

3) Presentatie Manon Wille, gemeente Renkum

Manon Wille beschrijft in haar presentatie hoe de gemeente Renkum de waterschalenmethodiek heeft toegepast met de verweving van natuur, water en cultuurhistorie. De methodiek heeft een prachtig boekwerk opgeleverd ‘Verborgene pracht Verborgene kracht’ op basis waarvan de gemeente projecten initieert en andere ontwikkelingen toetst aan de visie.

De volledige presentatie is te vinden op www.waterenruimte.nl

4) Presentatie Vincent Grond, GrondRR Landschapsarchitecten

Vincent Grond gaat in op het gebruik van gidsmodellen in ruimtelijke planvorming. In de gidsmodellen staan drie thema's centraal die een natuurlijke alliantie vormen; Groen, Water en Ondergrond. Er zijn 11 landschapstypes gedefinieerd. Vanuit de perspectieven gebiedssturing, klimaatsensitiviteit en duurzaamheid (energie, water, afval, cradle to cradle e.d.) gidsen de verschillende modellen naar verweven oplossingen voor ruimtelijke vraagstukken.

De volledige presentatie is te vinden op www.waterenruimte.nl

5) Deelsessies

Vooraf waren leervragen geïnventariseerd en aan de hand daarvan zijn 3 groepen gevormd. In die subgroepen volgde een verdiepend gesprek waarin deelnemers elkaars vragen proberen te beantwoorden en leren van elkaars ervaringen en kennis.

- Groep 1 o.l.v Manon Wille, gemeente Renkum. Thema: Waterschalen op regionaal/strategisch niveau

Samenvatting:

De waterschalen zijn nuttig voor de start van een ruimtelijk planproces en voor de agendavorming. Ze bieden daarvoor een ‘gemeenschappelijke taal/kader’. De methodiek kan zeker de moeite waard zijn bij gebiedsontwikkeling op basis van uitnodigingsplanologie, economische en sociale aspecten moeten dan wel toegevoegd worden aan het standaard model. Inzicht in toepasbaarheid op lokaal niveau bestaat, echter nog niet voor het regionaal of landelijk schaalniveau.

Leervragen en oplossingsrichtingen:

- 1) Wat is de meerwaarde van methodieken als waterschalen en gidsmodellen voor planologen, ontwerpers, andere beleidssectoren dan water?
  - De gidsmodellen geven beeldend weer hoe een water- en bodemsysteem in een gebied in elkaar zit. De beeldende weergave voorkomt misverstanden door jargon en onbegrijpelijke technische taal. Waterschalen bieden een gemeenschappelijke schaal door duidelijk te benoemen op welk niveau (welke schaal) de groep ambities stelt.

- Waterschalen biedt orde in de chaos en prikkelt ontwerpers tegelijkertijd in hun denken op verschillende schaalniveaus.
- 2) Waarom zitten economische en sociale aspecten niet in de waterschalen?
  - omdat de methodieken zijn opgesteld met een water&bodem-bril op. De noodzaak voor koppeling met andere aspecten wordt gedeeld. De vraag is of een methodiek werkbaar blijft als je alle aspecten probeert onder te brengen. Het is interessant om met deze groep te onderzoeken of en hoe we economische en sociale aspecten kunnen koppelen of zelf incorporeren in de methodieken.
  - In gemeente Renkum wordt de visie die ontstaan is door toepassing van Waterschalen, ingebracht in de Structuurvisie. Op die manier vindt confrontatie en integratie met sociale en economische aspecten plaats.
- 3) Kan ik morgen beginnen met het toepassen van Waterschalen in een project op regionale schaal?
  - Ja, dat kan in principe. Zodra je de juiste mensen aan tafel hebt kun je beginnen. Er zijn geen complexe databases of computermodellen o.i.d nodig.
  - Voorwaarde voor een goed proces is dat alle betrokkenen hun belangen kenbaar maken. Openheid.
- 4) Er is geen actueel theoretisch kader voor de planologie. Kan de methodiek Waterschalen in dit gat springen?
  - Dat kan indien je op zoek bent naar een praktisch toepasbaar theoretisch kader. Voor een compleet kader moet echter wel de verbinding gezocht worden met economische en sociale aspecten en de gebouwde omgeving.

- **Groep 2 o.l.v Vincent Grond, GrondRR Landschapsarchitecten. Thema Gidsmodellen op regionaal/strategisch niveau**

Samenvatting:

Er is vooral aan de hand van de presentatie over de toepassing van gidsmodellen in de gemeente Giessenlanden voor de kernen Hoogblokland en Arkel gediscussieerd. De groep was unaniem van oordeel dat de gidsmodellen een meerwaarde hebben. De gidsmodellen richten zich met name op de blauwe en groen component van gebiedsontwikkeling en beheer. Afgesproken is om te onderzoeken of de meerwaarde ook vertaald zou kunnen worden in concrete cijfers (geld).

Eén van de conclusies was: door de ondergrond voor Natuur, Groen en Water als uitgangspunt te nemen, beheer in de toekomst kan worden vereenvoudigd en kansen voor duurzaamheid en andere groen blauwe thema's eenvoudiger kunnen worden benut.

Vroeg in het planproces ingezet, kunnen de modellen een wezenlijk bijdrage leveren aan het oplossen van ruimtelijke vraagstukken. Het is een goede basis voor het aangaan van het gesprek en daarmee ook een communicatiemiddel. In de stad kunnen de modellen ingezet worden bij de herontwikkeling van binnenstedelijk gebied.

Als schaduwkant werd gezien dat de praktijk weerbarstig is. De belangen die in de gidsmodellen zijn opgenomen moeten zich zien te verhouden met belangen van grondposities, bedrijfseconomische oplossingen voor ontwikkeling van infrastructuur en verkavelingen. Vertegenwoordigers van waterschappen en Rijkswaterstaat gaven aan dat er zeker draagvlak kan worden gevonden binnen de organisatie voor deelname aan gidsmodellen, maar dat nog wel wat zendingswerk is te verrichten. Wegen en

waterlopen zijn zeer maakbaar en een rechte lijn van A naar B verdient nu nog vaak de voorkeur.

- **Groep 3 o.l.v Peter Groenhuijzen, Hogeschool Van Hall Larenstein. Thema: Waterschalen en Gidsmodellen op lokaal niveau**

Samenvatting:

In deze groep kwamen meer vragen op dan dat er antwoorden gevonden zijn. Er heerste twijfel over toepasbaarheid van waterschalen en gidsmodellen op kleinschalig niveau. Toch hebben de deelnemers elkaar onderstaande handvatten mee kunnen geven.

Leervragen en oplossingsrichtingen

- 1) Hoe kunnen we ervoor zorgen dat bij bouwplannen vroegtijdig een gedragen ambitie komt op verschillende schaalniveaus?
→ Aansluiting bij de historie en de natuurlijke alliantie is hiervoor een goed vertrekpunt.
- 2) Hoe kan het meest effectief tot een hogere ambitie worden gekomen?
→ Ambities kosten geld en een insteek kan zijn om aan het begin niet te hoog in te zetten en te kijken hoe effectief een hogere kwaliteit/prestatie kan worden bereikt.
- 3) Hoe kunnen partijen eerder aan tafel komen en hoe komt het gesprek goed/praktisch aan de gang?
→ Het verstrekken van informatie op maat kan hierbij van nut zijn. Ook kan gekeken worden naar de succes- en faalfactoren van gebiedsontwikkeling.
- 4) Hoe kunnen waterschappen enerzijds het watertoetsproces meer loslaten door initiatiefnemers zelf de toetsing te laten verrichten en hoe kunnen anderzijds richting initiatiefnemers praktische handvatten voor duurzame inrichting en beheer worden geboden?
→ Onderscheid maken in kleine plannen, standaard plannen en complexe plannen kan helpen.
- 5) Welke mogelijkheden biedt de gemeentelijke structuurvisie om waterambities en -opgaven te verankeren?
→ Een structuurvisie biedt een goede mogelijkheid om ambities op strategisch niveau te verankeren. Een dilemma is dat de planhorizon van een structuurvisie veel verder gaat dan die van veel andere plannen/beleid. Daardoor is een structuurvisie globaler dan een bestemmingsplan.

6) Evaluatie en vervolg leergemeenschap

Na een peiling onder de aanwezigen bleek dat iedereen het nuttig vond om op deze manier te leren van elkaars kennis/werkpraktijk. De meeste aanwezigen zijn van plan om naar de volgende bijeenkomst te komen, voor sommigen (mensen die van de andere kant van het land komen) hangt de aanwezigheid af van het thema van de bijeenkomst. Uit een peiling over de duur van de bijeenkomst blijkt dat alle aanwezigen de duur (één dagdeel) goed vinden.

Uit de evaluatie (met grote response) blijkt dat de deelnemers relevante inzichten hebben opgedaan. Deelnemers geven aan:

- (beter) inzicht te hebben gekregen in de mogelijkheden en werking van Gidsmodellen en Waterschalen.
- De methodieken worden met name positief gewaardeerd als middel om met belanghebbende partijen een agenda te bepalen.

- Ook bieden de modellen structuur en een gemeenschappelijke taal in een planvormingsproces.
- Beter inzicht gekregen in de belangen en de denktrant van andere partijen in het planproces.
- Communicatie tussen partijen blijft nog steeds heel belangrijk in een planproces.

Er is veel animo voor het deelnemen aan, en mede organiseren van, volgende bijeenkomsten. Helaas waren ontwikkelaars/bouwers en provincie nog ondervertegenwoordigd op de bijeenkomst van 16 februari. Veel deelnemers hebben aangegeven dat deelname van die partijen wenselijk is.

Onderwerpen voor volgende bijeenkomsten:

In de lijn van Waterschalen en Gidsmodellen:

- Het is interessant om met deze groep te bekijken of en hoe we economische en sociale aspecten kunnen koppelen (of zelfs incorporeren) in de methodieken.
- Aan de slag met een casus waar we Waterschalen of Gidsmodellen op gaan toepassen. De casus is bij voorkeur een lopend project van één van de deelnemers.
- Plan of visie evalueren: was dezelfde visie/ontwerp ontstaan indien de methodiek Waterschalen was gebruikt tijdens het planproces?
- Hoe kunnen gidsmodellen in (kleine) bestemmingsplannen worden toegepast? Past het schaalniveau van de gidsmodellen wel bij kleine plannen?
- Welke concrete methoden en oplossingsrichtingen zijn beschikbaar? Is er een overzicht?

Overige thema's

- 'Van visie naar uitvoeringsprogramma en beheerplan' op basis van de *Life cycle benadering*.
- Toekomstgerichtheid van Waterstructuurplan en waterbank
- Gevolgen omgevingswet
- Financiering van gebiedsontwikkeling
- Bestuurlijk draagvlak genereren voor integrale ruimtelijke opgaven
- 'Uitnodigingsplanologie' als nieuw, praktijk gericht theoretisch kader. Casus Schalkwijk, Houten.
- Ontwerpend onderzoek als werkvorm gebruiken voor een bijeenkomst van deze leergemeenschap.

Competenties:

- Benodigde competenties, o.a. voor optimale communicatie tussen partijen

De volgende bijeenkomst van deze leergemeenschap vindt plaats in mei of juni 2012. Deelnemers worden tijdig ingelicht over de datum. De deelnemers zijn van harte uitgenodigd om de volgende keer weer persoonlijk deel te nemen, dit ter vergroting van het leereffect en de voortzetting van de discussie.

Speciale dank gaat uit naar de ontvangst en gastvrijheid van Peter Groenhuijzen en de Hogeschool Van Hall Larenstein.